

Što su učili Agnoete?

Historijsko-dogmatska studija u savezu s pitanjem: da li je Kristova čovječja duša bila podvržena ignoranciji.

Napisao: Dr. Josip Marić.

Pitanje, što ga hoću da riješim, zasijeca gotovo u konac prve polovice 6. v. Što su učili Agnoete s Temistijem, aleksandrijskim djakonom na čelu? U kojem su smislu oni, pozivajući se na neka mjesta sv. Pisma¹, pridijevali neznanje Isusu Kristu? Jesu li Agnoete doista razlikovali u Kristu božansku od čovječje naravi, te čovječjoj naravi pridijevali neznanje, ostavivši netaknuto njegovo božansko sveznanje; ili su bili monofizite, pak su pridijevali neznanje Kristu kao nosiocu jedne naravi, koja je nastala, u koliko se njegova božanska narav smiješala s čovječanskom, ili se u čovječansku pretvorila, tako te je usvakom slučaju subjektom neznanja bila napokon Kristova božanska narav? To je pitanje neriješeno. Neriješeno, ali ipak za dogmatiku važno. Povijest nam svjedoči, da se protiv nauke Agnoeta oštro istupalo. Eulogije, aleksandrijski patrijarha, piše protiv Agnoeta: „Tkogod bilo Kristu kao Bogu, bilo Kristu kao čovjeku pridijeva neznanje, taj ne će izbjeći krivnju najsigurnije lakoumnosti“. Gregorije Veliki odobrava istup Eulogije v protiv Agnoeta, koje nazivlje hereticima. U istom smislu pisao je on

¹ Tako na primjer: „Jesus ergo videbat eam (t. j. Mariju) plorantem, et Judaeos, qui venerunt cum ea, plorantes, infremuit spiritu, et turbavit seipsum et dixit: Ubi posuistis eum (t. j. Lazara)“ Iv. 11, 34. „De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater“. Mk. 13, 32.

često aleksandrijskom djakonu Anatoliju. Njihov zajednički istup — veli — odgovara nauci i latinskih Otaca. Sofronije, patriarha jerusalemski, nazivlje Agnoete hereticima u svom sinodičkom pismu, što ga je upravio na Sergija, carigradskoga patriarhu. Jednako sude o Agnoetima sv. Ivan Damascenski i Izidor Sevilski. Ako se ovako istupalo protiv Agnoeta i ovako o njima sudilo, tada je bez sumnje od velike važnosti znati, jesu li Agnoete baš zato bili posmatrani hereticima, što su Kristu s obzirom na njegovu čovječansku narav pridijevali neznanje. Jer ako su oni neznanje pridijevali njegovoj božanskoj naravi, ili njegovoj božanskoj naravi, u koliko je bila ujedinjena s čovječanskom naravi, onda je jasno, da se iza nicejskog koncila, kojim su osuđeni Arijanici, nije moglo ni o Agnoetima drugojačije govoriti! Napokon i bez obzira na to, hoćemo li riječ „heretici“, kojom su Agnoete u povijesti okršteni, uzeti u najstrožem smislu, kako se danas uzimlje, argumenti, kojima treba da pobijamo nauk Agnoeta, odnosno dokazujemo relativno sveznanje Kristove čovječje duše protiv Agnoeta, imadu veću vrijednost i važnost, ako se sigurno znade, da su Agnoete, pridijevajući neznanje Kristu, de facto mislili i govorili o čovječjoj njegovoj duši, te da se upravo zato jako oštro istupalo protiv njih sa strane Crkve.

Kako spomenuh, to pitanje nije riješeno. Dr. Fr. Schmid kaže: „Es herrscht in dieser Hinsicht bei den katholischen Dogmatikern, Dogmenhistorikern und Historikern nicht volle Uebereinstimmung“². I doista Bellarmin³, Franzelin⁴, Kleutgen⁵, Stentrup⁶ i drugi jednostavno pretpostavljaju, da su Agnoete pridijevali neznanje Kristovoj čovječjoj duši. Scheeben⁷ nije poput mnogih drugih u tom pitanju siguran. Prof. dr. F. Schmid⁸ drži s Aleksandrom Natalisom, da Agnoete nijesu govorili niti mogli govoriti o čovječjoj duši Kristovoj napose. Prof. Lebreton⁹ sasvim sigurno tvrdi, da Agnoete nijesu pridijevali

² Isp. Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck 1895., str. 657.

³ De Christo, lib. IV. c. 1. Venetiis 1599., str. 421.

⁴ Tractatus de Verbo incarnato. Ed. 5. Romae 1902., str. 425.

⁵ Theologie der Vorzeit. Münster 1870., sv. III. str. 250.

⁶ Christologia. Innsbruck 1882., str. 1108.

⁷ Handbuch der katholischen Dogmatik. Freiburg (Brsg.) sv. 3., str. 179.

⁸ l. c. str. 651.—680.

⁹ Les origines du dogme de la Trinité. Paris 1910., str. 447.—469.

neznanje čovječjoj duši Kristovoj. Danas prevladavaju prof. Schmid i Lebreton. Profesori dr. Einig¹⁰ i dr. Pohle¹¹ pod utjecajem razlaganja dra. Schmid a izjavljuju se vrlo nedoljučno o agnoetskom pitanju.

Prije nego li dadem svoje riješenje agnoetskoga pitanja, t. j. dokažem, da su Agnoete de facto pridijevali neznanje stano-
vitih stvari, n. pr. dana posljednjega suda, Kristovoj čovječjoj duši, treba da potanje spomenem, kako to pitanje danas stoji. Napose treba da spomenem objektivno dokaze one struje, koja danas vlada — Schmid i Lebreton — i koja protivno tvrdi.

* * *

Spomenuo sam Bellarmina, Franzelina, Kleutgena i Stentrupa. Oni pretpostavljaju jednostavno, pozivajući se na papu Gregorija Velikoga, Eulogija, Sofronija, Leoncija, sv. Ivana Damascenskoga, Nicefora Call. i Liberata, da su Agnoete pridijevali neznanje doista čovječjoj duši Kristovoj. Što ističu, to je samo, da su Agnoete bili posmatrani hereticima.

Glasoviti dogmatičar pokojni prof. Scheeben¹² prikazuje dosta neizvjesno nauku Agnoeta. Siguran je, i to na temelju svjedočanstva Eulogija, Gregorija Velikoga, Sofronija i Damascenca, da su Agnoete biti posmatrani hereticima. Da li pako zato, što su pridijevali neznanje Kristu kao čovjeku, ili uopće Kristu u apsolutnom smislu, o tom nije na čistu. Zaveo ga kao i kasnije prof. Schmid a Aleksandar Natalis. „Freilich“, veli Scheeben, „reden einzelne Berichte davon, dass die Agnoeten, als Monophysiten die Gottheit mit der Menschheit in eine Natur verschmelzend und darum nur ein Erkenntnissprinzip annehmend, selbst der Gottheit Christi die Unwissenheit zugeschrieben hätten; auch manche gegen dieselben vorgebrachten Argumente der VV. beziehen sich an sich wirklich nur auf die Gottheit, und Leont. Byz. scheint die Häresie eben nur in der absoluten, die Gottheit einbegreifenden, Behauptung des Nichtwissens Christi zu finden (s. *Nat. Alex.*

¹⁰ De Verbo incarnato. Treviris 1899., str. 89—90.

¹¹ Lehrbuch der Dogmatik. Paderborn 1909., sv. 2., str. 136.

¹² Op. cit.

in saec. 6. diss. 7.).“ S druge strane vidi osobito Sofronija. Eulogija i papu Gregorija, kako ističu, da Krist nije niti kao Bog niti kao čovjek bio podvržen neznanju. U kojem su dakle smislu Agnoete de facto pridijevali Kristu neznanje, Scheeben nije sigurno znao.

Protiv tvrdnje Bellarminove, Franzelinove, Kleutgenove i Stentrupove ustade g. 1895. Dr. Schmid u „Zeitschrift für katholische Theologie“. On dokazuje — kako sam već spomenuo — da Agnoete nijesu ni mogli govoriti o čovječjoj duši Kristovoj napose, a kamo li pridijevati joj neznanje. Isto je ustvrdio g. 1910. i čuveni profesor pariški Lebreton¹³. Nužno je da vidimo, na temelju kojih dokaza oni to tvrde?

Historička je činjenica — veli dr. Schmid — da su Agnoete bili monofizite, te da su napose, baš kao Agnoete, općenito bili posmatrani krivovjercima¹⁴. Tu se čovjek ne pita bez razloga: U kojem je smislu Crkva shvatila nauku Agnoeta, kako ju je i u koliko posmatrala formalnim krivovjerstvom¹⁵. Drugim riječima hoće dr. Schmid da reče: Jesu li Agnoete u povijesti baš za to zabilježeni kao heretici, jer su pridijevali neznanje čovječjoj naravi u Kristu, ili zato, što su ga jednostavno pridijevali Kristu s obzirom na jednu njegovu narav u monofizitističkom smislu? To je pitanje, koje hoće dr. Schmid da riješi. U riješenju svom postavlja se na temelj povijesti, koja svjedoči, da su Agnoete bili monofizite. Već odatle je lako vidjeti, da će se dati zavesti, te će on na tom osnovu doći do rezultata: Agnoete su bili monofizite; kao takovi nijesu razlikovali dvije naravi u Kristu; dosljedno nijesu mogli govoriti o čovječjoj naravi napose, te joj pridijevati neznanje ostavivši netaknutu njegovu božansku narav. Bili su dakle hereticima posmatrani Agnoete radi toga, što su pridijevali neznanje ne čovječjoj naravi Kristovoj, već jednostavno Kristu s obzirom na njegovu jedincatu cijelu narav, koja je u njemu nastala, u koliko se božanska s čovječanskom naravi ujedinila. Uvjerit ćemo se, da se dao dr. Schmid doista zavesti time, što se poslužio istinom, da su naime Agnoete doista bili monofizite, ali nije ispitaao, u kojem su smislu Agnoete svoj monofizitizam uzimali.

¹³ Op. cit.

¹⁴ Zeitschrift für kath. Theol. str. 652.

¹⁵ Ibid.

Prosljedimo razvoj misli prof. Schmid a, da se bolje i sigurnije uvjerimo o nužnosti, kojom je on došao do svoga uvjerenja.

Agnoete bili su dakle monofizite. Temeljno je poimanje monofizita — veli on — poznato: U Kristu je, nakon nastalog ujedinjenja božanske i čovječanske naravi, jedinstvo osobe kao i jedna jedincata narav¹⁶. Poznato je, da je bilo više monofizističkih pojedinačkih struja, prema tomu, kako su sebi ovu jednu jedincatu narav Kristovu, nastalu iz dviju naravi, zamišljali. I prof. dr. Schmid ih nabroja do pet. Jednoj od tih pet pripaja i naše Agnoete; no na žalost — kako ćemo vidjeti — nijednoj od tih pet struja, kako ih on opisuje, nijesu pripadali Agnoete. Prema dru. Schmidu su učili jedni, da se na temelju utjelovljenja čovječja narav pretvorila u božansku. Čovječja se narav Kristova u božanskoj izgubila poput kapljice octa u moru. Struja je to Eutychova. Drugi su tvrdili obratno: božanstvo se pretvorilo u čovječanstvo. Prema trećem naziranju se božanstvo s čovječanstvom tako pomiješalo, da je u povodu toga nastala jedna jedina narav, koje nije moći označiti niti božanskom niti čovječanskom, već jedino božansko-čovječanskom (gottmenschlich). Četvrti drže, da je čovječje biće, nakon hipostatičkog ujedinjenja s vječnom Riječi, ne samo izgubilo svoju osobnost (sopstvo), nego i narav svoju i djelovanje naravi svoje, tako te je bilo kadro jedino pasivno primati na sebe djelovanje božanske naravi, te ga na druga bića prenositi. Prema petom naziranju nastala je hipostatskim ujedinjenjem jedna jedina sastavljena narav; ali je božanstvo uslijed ovoga ujedinjenja sa čovječanstvom štetovalo donekle na nekim svojim svojstvima.

U koju od ovih pet struja valja svrstati Agnoete? Prof. Schmid ponavlja, da su Agnoete bili monofizite i da su kao takovi priznavali samo jednu jedinu narav u Kristu. On se poziva na riječi kardinala Hergenröthera: „Die übrigen Severianer fanden bei den Themistianern eine Anerkennung von zwei Naturen in Christus, da man doch nur von der menschlichen Natur das Nichtwissen aussagen könne, nicht von der Gottheit; diese aber wollten ihrerseits nach der Grundlehre der Monophysiten nichts von der Unterscheidung der zwei Naturen wissen, und prädicirten das Nichtwissen von der einzigen nach Vereinigung des Göttlichen und Menschlichen vorhan-

¹⁶ l. c. str. 653.

denen Natur des Erlösers¹⁷. Prema kardinalu Hergenrötheru Agnoete nijesu htjeli ni da čuju za dvije naravi u Kristu; nijesu dakle niti mogli govoriti o čovječjoj Kristovoj naravi napose; dosljedno nijesu neznanja pridijevali njegovoj čovječjoj naravi napose. Nijesu konačno bili posmatrani herericima baš u toliko, u koliko su neznanje pridijevali isključivo čovječjoj naravi Kristovoj — ostavivši netaknutu njegovu božansku narav. Oni su pridijevali neznanje jednoj jedinoj utjelovljenjem nastaloj naravi. Oni nijesu bili potpuni kenotici. P o n j i h o v o m n a z i r a n j u b i o j e K r i s t u t r o b i m a t e r i n o j B o g o m - č o v j e k o m , a l i s e b o ž a n s t v o s a s v o j i m s v o j s t v i m a z a v r e m e n a n j e g o v a b o r a v k a n a z e m l j i t a k o p o v u k l o , d a m u s e z a t o g a v r e m e n a s o b z i r o m n a c i j e l o n j e g o v o b i ć e i b i v s t v o v a n j e m o r a p r i d i j e v a t i p o k v a r l j i v o s t f i z i č k a k a o i i z v j e s t a n s t u p a n j n e z n a n j a¹⁸.

Priznajem, da prof. dr. Schmid uza sve svoje dokaze, što ih navodi, ipak ne drži svoje mišljenje decizivnim; što više on za ovo pitanje veli, da je „noch nicht vollkommen aufgeklärte Sache“¹⁹, i to zato, jer mu se čini, da uopće vrela o nauci Agnoeta te o smislu njihove osude sa strane Crkve ne govore dostatnom izvjesnošću. K tomu vidi on ortodoksne sv. Oce u borbi s Arijančima, gdje ili dopuštaju pomisao, da bi barem čovječanstvo Kristovo u razlici prema njegovu božanstvu moglo biti subjektom tek ograničenoga znanja, ili se tomu svom odlučnošću ne opiru. Dr. Schmid veli: kako to, da bi kasniji sv. Oci nešto posmatrali formalnim krivovjerstvom, što je malo prije za ortodoksne sv. Oce prvoga reda vrijedilo kao otvoreno pitanje ili barem kao zabluda, koja se daje snositi²⁰. Kasniji sv. Oci, kao Eulogije i Leoncije, koji pišu protiv Agnoeta, ne prekoraavaju svojih predšasnika, niti su priznanje predšasnika svojih, s obzirom na mogućnost neznanja u čovječjoj duši Kristovoj, jednom za uvijek očevidnom odlučnošću opozvali. Napokon — veli — i do danas je bilo ljudi unutar Crkve, koji su se slobodnije znali izraziti o čovječjem znanju Kristovom za njegova smrtnoga života — ali nijesu bili niti isključeni iz crkvene općine niti postali sumnjivima radi hereze²¹.

¹⁷ Kirchenlexikon I. sv. str. 342—343.

¹⁸ Ib., str. 659—660.

¹⁹ Ib., str. 671.

²⁰ Ib., str. 662.

²¹ Ib., str. 671.

Jedanaest godina kasnije nije dr. Schmid došao u tom pitanju do sigurnijih rezultata. Godine 1906. objelodanio je u „Zeitschrift für katholische Theologie“ članak: „Die verschiedenen Formen des Monophysitismus“, u kojemu govori na koncu o Agnoetima. Nije ni sad posve siguran, da li su Agnoete pridijevali neznanje cijelomu Kristu, ili samo njegovoj čovječjoj naravi. Ipak mu se vrlo vjerojatnim čini, da Agnoete nijesu pridijevali neznanje isključivo Kristovoj čovječjoj naravi. On naime veli: „Nach unserem Ermessen gehörte Themistius zu jenen Denkern, welche die Gottheit des Logos infolge inniger Vereinigung mit einer sterblichen und leidensfähigen Leiblichkeit bedeutsam geschwächt und getrübt sein liessen, und infolge dieser Auffassung, im Sinne der Apollinaristen und mehrerer Arianer, auf die menschliche Seele oder, wenigstens auf den obern Teil derselben (pars superior sive rationalis animae) ganz vergassen“²².

Rezultat bi dakle izlaganja dra. Schmida bio, da Agnoete nijesu pridijevali čovječjoj naravi Kristovoj neznanja, već cijelomu Kristu s obzirom na jednu jedincatu cijelu narav njegovu u gore izloženom smislu.

Auf Grund der vorgelegten Zeugnisse — veli on — fällt unser Urtheil über den ganzen Fragepunkt schliesslich der Hauptsache nach mit dem Urtheile des Natalis Aleksander zusammen²³. A malo dalje: „Wir schliessen uns also in dieser noch nicht vollkommen aufgeklärten Sache dem Urtheile des Aleksander Natalis an“²⁴.

I doista, dr. Schmid ne istupa samostalno, već se povodi za Aleksandrom Natalisom (1639—1724.), koji u biti isto tvrdi. U glasovitoj njegovoj povijesti crkvenoj čitamo o Agnoetima: „In eo tamen posita non erat eorum haeresis, quod ignorantiam Christo, ut homo est, tribuerent, sed quod Christum penitus ignorasse dicerent, quae eius nesciebat humanitas: quia unam tantum in Christo naturam compositam agnoscebant“²⁵. Agnoete su dakle priznavali samo jednu sa-

²² Ib. str. 294.

²³ Ib. str. 669—670.

²⁴ Ib. str. 671.

²⁵ R. P. Natalis Aleksandri Ord. Praed. Historia Ecclesiastica. Tomus undec. Lucae et denuo Neapoli MDCCXL. Saeculum sextum. Cap. III., art. III., II. str. 236.

stavljenu narav i prema tomu nijesu samo tvrdili, da je Krist kao čovjek bio podvržen neznanju — nego uopće Krist nije n. pr. znao za dan posljednjega suda. Aleksander Natalis tuži se na Bellarmina, što krivo prikazuje zabludu Agnoeta. Bellarmin naime veji: „Fuit haeresis antiqua Agnoitarum, qui auctore Themistio Diacono, ut referunt B. Liberatus in Breviario, cap. 19. et B. Gregorius lib. 8. epist. 42., docebat Christum ignorasse diem iudicii, neque vero divinitati Christi, sed animae eam ignorantiam tribuebant“²⁶... Aleksander Natalis primjećuje: „Refellitur (naime Bellarmin) autem ex Leontio, lib. de Sectis, Actione X., ex S. Isidoro, lib. 8. Originum cap. 5. etc., ex S. Joanne Damasceno lib. de Haeresibus“²⁷. Pod konac svoga djela imade Aleksander Natalis posebnu malu raspravu o Agnoetima. „Quaeres“ veli on, „an Agnoetis accensendus esset, qui Christum ut hominem aliquid ignorasse assereret eorum, quorum scientiam quovis modo habere homo potest. Respondeo: Hunc non fore Agnoetam“. Razlog tomu navodi — veleći — quia Haeretici illi ignorantiam Christo, non solum secundum naturam humanam, sed absolute secundum naturam omnem affingebat: Unam enim dumtaxat in Christo naturam post Incarnationem agnoscentes nullam in eo agnoscebant naturam, per quam sciret illa, quae antiqui Patres dicunt illum secundum humanam naturam nescivisse; ac secundum deitatem perfectissime cognita semper habuisse. Quando igitur Themistiani Monophysitae dicebant Christum ut hominem ignorare diem iudicii, intelligebent eum penitus ignorare diem illum, adeo ut secundum nullam naturam ipsum cognoverit“²⁸... „In hoc ergo delirabant Agnoetae, quod dicerent, non quidem Christum, ut homo est, aliquid ignorasse, sed humanitatem Christi, non solum secundum se sumptam, et secundum conditionem creatae naturae spectatam, sed prout in Verbo subsistentem: in quo cum Deitate tertiam (ut fingebant) naturam componebant: ex quo erat omnino consequens ipsi Verbo ignorantiam tribui“²⁹. Aleksandar Natalis se

²⁶ De Christo lib. IV. c 1. Vevetiis 1599. str. 421.

²⁷ Ib.

²⁸ Isp. op. cit. str. 494.

²⁹ Ib. str. 495.

poziva na Leoncija³⁰, Izidora Sevilskoga³¹, Ivana Damascenskoga³² i Maldonata³³. Agnoete nijesu dakle razlikovali u Kristu božansku narav sveznajuću i čovječansku podrženu neznanju; oni su priznavali, da ima samo jedna sastavljena narav, narav treća, nastala iz božanske i čovječanske, te ovoj pridijevali neznanje — a nipošto isključivo ili uopće čovječanskoj njegovoj naravi. Aleksandar je Natalis tako daleko pošao, te prihvaća riječi Maldonatove, koje ovaj navodi o Agnoetima u svome komentaru k Matejevom evanđelju, i to tobože na temelju izvještaja Ivana Damascenskoga. Riječi te jesu: „Verum illi (t. j. Agnoete), ut ex eodem Damasceno colligitur, simpliciter et sine ulla distinctione divinae humanaeque naturae ignorantiam Christo tribuebant; quia credebant divinitatem in humanitatem fuisse conversam“³⁴.

Dok evo Aleksandar Natalis kao potpisuje Maldonatove riječi, prema kojima su Agnoete držali, da se utjelovljenjem božanska narav Isusova pretvorila u čovječansku — dotle par godina kasnije Ign. Hiacynto Amat de Graveson (1670—1733.) piše, da su Agnoete u Kristu priznavali iza utjelovljenja samo božansku narav te ovoj pridijevali neznanje. Inače gotovo isto tvrdi poput Aleksandra Natalisa, na koga se i pozivlje. Na str. 93. svoje povijesti veli: „At enim illi Haeretici utpote Eutychniani, unam dumtaxat naturam, seu divinam in Christo, post incarnationem agnoscentes, nullam in eo admittebant naturam, per quam sciret illa, quae antiqui Patres dicunt, Christum secundum naturam divinam perfectissime cognovisse. Quando igitur Haeretici Agnoetae dicebant, Christum, ut hominem, ignorare diem judicii, intelligebant Christum penitus ignorare diem illum, a deo ut secundum nullam naturam ipsum cognoverit“³⁵.

Tomu se nemamo ni najmanje da čudimo, uzmemo li u obzir, da je prije Gravesona jedan Petavius (1583—1652.) pisao, da su Agnoete bili pravi Eutychnijanci, te do-

³⁰ Lib. De Sectis, actio X. Migne P. G. sv. 86, (1), str. 1194—1269.

³¹ Lib. VIII. Originum cap. 5.

³² Lib. de Haeresibus

³³ Comment. in Matthaeum, cap. 24.

³⁴ Isp. op. cit. str. 496.

³⁵ Historia ecclesiastica. Venetiis MDCVXCIL. sv. 2.

sljedno držali, da je u Kristu čovječje naravi u božanskoj nestalo. „Atqui cum“, veli Petavius, „unicam in Christo naturam inesse haeresis ista sentiret, et in divinam substantiam totam hominis absorptam esse naturam, merito dubitatur, quomodo ignorantiae locum in Christo vindicare poterint, qui quod hominis proprium fuit in divinitatem cecidisse crederent“³⁶. Petavius sebi na to pitanje odgovara: „Verum quis decretorum constantiam ab haeticis requirat, aut pugnare secum ipsos incredibile censeat, qui ab veritate semel abstracti, novis in dies errorum ambagibus implicantur?“³⁷

Pariški profesor Iules Lebreton donosi g. 1910. gotovo na koncu svoga djela: „Les Origines du dogme de la Trinité“³⁸ čitav historijat interpretacije mjesta Markova XIII, 32: „De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater“. Nakon što je na strani 449—458. izložio interpretaciju toga mjesta od Otaca prvih pet vijekova, na strani 458—463. govori o Agnoetima. Nije ovdje mjesto, da se upustimo u pitanje kritičko ispitivanje tih interpretacija, kako nam ih prikazuje prof. Lebreton; no ipak nužno je, da vidimo glavnu karakteristiku tih interpretacija, jer nam služi za lakše razumijevanje poimanja, što ga prof. Lebreton imao o nauci Agnoeta. Rezultat pak prvih pet vijekova bio bi u najglavnijim crtama ovaj: Svi su razlikovali u osobi Kristovoj dvije naravi, božansku i čovječansku. Božanskoj se — samo se po sebi razumije — nije nitko usudio da pridijeva neznanje. A što se tiče njegove čovječanske naravi, to ih je istina bilo, koji su tvrdili, da je Krist uzeo na sebe sve ljudske slabosti osim grijeha, dakle i neznanje, ali uz izričitu primjedbu, da Krist kao Bog znade sve, dakle i dan posljednjega suda. Drugim riječima: Nijedan od Otaca prvih pet vijekova nije učio, da je Krist jednostavno bio podvržen neznanju, nego ako je to tvrdio tko od njih — ograničio se na čovječansku — ostavivši netaknutu sveznajuću božansku narav³⁹.

³⁶ De theologicis dogmatibus, De incarnatione, lib. XI. cap. I. IV. str. 2. Venetiis MDCCCLVII.

³⁷ Ib.

³⁸ Paris 1910. str. 447—469.

³⁹ Il faut remarquer en fin — et ce point est essentiel, si l'on ne veut pas défigurer toute la doctrine des Pères, — qu'ils n'admettent pas simplement que le Christ ait ignoré, mais qu'il savait en tant que Dieu, et qu'il ignorait en tant qu'homme; Les origines... str. 456.

Na strani 458. pak do strane 463. govori o Agnoetima. Samo se po sebi razumije, da po mjemu nauka Agnoeta ne će biti jednaka s naukom, što je po njegovom mnijenju zastupaše neki sv. Oci — osobito u borbi protiv Arijanaca — govoreći o neznanju Kristovu. Već se to odatle lako razabire, što on Agnoete — dakako na temelju dokumenata, o kojima će biti govor — nazivlje hereticima, te njihovu nauku herezom. On drži, da bi se u tom slučaju nauka sv. Otaca — Atanazija i Ćirila Aleksandrijskoga — imala također nazivati heretičkom. Bit će dakle nauka Agnoeta posve različna od nauke nekih sv. Otaca iz prvih pet vijekova. U plemenitoj namjeri, držeći nužnim da odbaci krivnju hereze od sv. Otaca — dolazi do posve drugog uvjerenja o nauci Agnoeta, nego li to — kako ćemo vidjeti — povijest svjedoči. Nauka ovih heretika, Agnoeta — veli on — nema se miješati s naukom sv. Otaca. Temistije i njegovi pristaše poznavali su u Kristu samo jednu narav; dosljedno nijesu mogli reći, da je Krist znao kao Bog, a nije znao kao čovjek dana posljednjega suda. Agnoete su naime učili, da je božanska Kristova narav, smiješavši se s čovječanskom naravi, izgubila svoje sveznanje⁴⁰. Na temelju kojih historičkih dokumenata to tvrdi prof. Lebreton, ja sam ne znam. Dokumenti, koji govore o Agnoetima, ne daju ni izdaleka naslućivati ove nauke. Za njega su Agnoete jednostavno oni monofizite, koji su priznavali u Kristu jednu samo sastavljenu narav⁴¹, koji su neznanje pridijevali božanstvu⁴². Na str. 460. opet ističe razliku izmegju monofizitističke i nestorijanske kristologije. Sv. Oci nijesu nikada — ponavlja Lebreton — naprosto tvrdili, da je Krist bio podvržen neznanju, nego su razlikovali u Kristu božansku narav i čovječansku, te tvrdili, da Krist kao čovjek nije znao za dan posljednjega suda — dok je kao Bog za nj' dobro znao. Monofiz. Agnoete podvrgli su isto božanstvo

⁴⁰ Il ne saurait être question de confondre la doctrine de ces hérétiques avec celle des Pères: n'admettant qu'une nature dans le Christ, Themistius et ses partisans ne pouvaient dire qu'il ignorait comme homme et savait comme Dieu; d'après eux, sa nature divine, en se melant à sa nature humaine, avait perdu son omniscience.

⁴¹ Što znači u Agnoeta „jedna sastavljena narav“ vidjet ćemo, te ćemo se čuditi, da se jedan Lebreton, učenjak strogo pozitivnog smjera, dao tom riječju zavesti, ne ispitavši joj značenja.

⁴² str. 462.

Kristovo neznanju, a Nestorijanci su, porekavši u Kristu osobno jedinstvo, odvojili sina čovječjega od sina Božjega, te ga izručili neznanju.

Nauka dakle sv. Otaca iz prvih pet vijekova je bitno različita od nauke Agnoeta; dosljedno se ni osude Agnoeta — osobito od pape Grgura Velikoga u pismu Eulogiju, patriarhi aleksandrijskom, ne protežu na nauku spomenutih Otaca. To je jedan cilj Lebretonova dokazivanja; a drugi, da opravda, kako se čini, svoje mišljenje, koje po vlastitom njegovom priznanju nije tobože bitno različito od mišljenja sv. Otaca, što ga je protiv Agnoeta uzeo u obranu, a po kojem je Krist dragovoljno uzeo na sebe sve ljudske slabosti osim grijeha — dakle i neznanje⁴³. Žrtvom toga nenužnoga nastojanja bila je historička istina o nauci Agnoeta.

Tako sam eto kratko i objektivno izložio mnijenja autora, koji dokazuju, da Agnoete nijesu govorili o čovječjoj duši Kristovoj napose, kada su mu pridijevali neznanje. Agnoete bili su monofizite. Oni su učili, da se božanska narav sjedinila sa čovječanskom. Posljedica tome bila je, da je sveznanje Kristove božanske naravi potamnilo. Subjekom je dakle neznanja Kristova njegova, božanska narav. Spomenuo sam, da je u tom dr. Schmid slijedio Aleksandra Natalisa. Dr. Schmid ni izdaleka ne govori tako sigurnim tonom, kako to čini Aleksandar Natalis, za kim se u tom pitanju povodi. Agnoete ne poznaju u Kristu doli jednu narav. Nijesu oni nikada tvrdili, da je Krist kao Bog bio sveznajuć, a tek kao čovjek da je bio podvržen neznanju. Agnoete su ispovijedali jednu narav, nastalu od božanske i čovječanske naravi, tako te se prema njihovoj nauci božanska narav, koja se pretvorila u čovječansku, ima smatrati subjekom neznanja. Poziva se na Leoncija, Izidora Sevilskog i Ivana Damascenskoga. Ako ćemo vjerovati Fr. Ign.

⁴³ Sans doute, dans cette hypothèse, on admettra que cette ignorance était volontaire et que Notre-Seigneur eût pu, s'il l'eut voulu, à n'importe quel moment de sa vie, percevoir cette vérité qu'il ignorait: mais cette conclusion n'est pas substantiellement différente de celle à laquelle les Pères grecs nous conduisaient, par une voie sans doute entièrement diverse. Ib. str. 468.

Hiac. Amatu de Gravesonu, tada ćemo držati, da su Agnoete ispovijedali jednu narav Kristovu iza njegovoga hipostatičkoga ujedinjenja s čovječanskom naravi — i to božansku, i ovu božansku narav smatrali su Agnoete subjektom neznanja. Lebretonu su Agnoete oni monofizite, koji su učili, da je božanska narav smiješavši se s čovječanskom naravi izgubila svoje sveznanje. Prema spomenutim autorima čovjek zbilja ne bi mogao znati, što su zapravo učili Agnoete!

Pisalo se i poslije, i u najnovije doba o Agnoetima, ali se na čistac nije došlo. Eno Vacant g. 1900. ni ne spominje nesuglasice, što postoji u pitanju nauke Agnoeta⁴⁴. Tek protiv Kleea⁴⁵ tvrdi, da se pod Agnoetima imadu razumijevati oni, koji pridijevaju neznanje čovječjoj duši Kristovoj. Pozivlje se na Gregorija Velikoga, Eulogija, Ivana Damascenskoga, i to tako, da im tek imena spominje. Na temelju ovih tvrdi Vacant, da riječ Agnoeta ili Agnoita označuje u svom pravom smislu one, koji su Kristu kao čovjeku pridijevali ograničeno znanje⁴⁶. Dokaze svoje ne razvija.

Jedanaest godina kasnije pisac članka o Agnoetima u „Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques“ gotovo isto tvrdi poput Vacanta. Ne obazire se ni on na protivničke prigovore, te uopće ne ističe dokaza, u koliko pobijaju branitelje neznanja Kristove čovječje duše⁴⁷.

Biskup birminghamski, Charles Gore, priznaje g. 1907.⁴⁸, da su Agnoete imali ua umu čovječju dušu Kristovu, te joj pridijevali neznanje i radi toga bili posmatrani hereticima⁴⁹. Ne dijeli mnijenja s drom. Liddonom, koji drži, da su Agnoete

⁴⁴ Agnoètes ou Agnoites. Dictionnaire de théologie catholique sv. II. str. 586.—596. Paris 1900.

⁴⁵ Klee: Manuel de historie des dogmes chrétiens, c. IV. § 2., n. 7. sv. II. str. 67.—68., Paris 1848. (Prijevod iz njem.)

⁴⁶ Dans son sens propre, le mot agnoites ou agnoètes designe done ceux qui ont imputé une science bornée à la nature humaine du Christ... 1b. str. 588.

⁴⁷ sv. IV. str. 992.—995. Paris 1911.

⁴⁸ Dissertations on subjects connected with the incarnation. str. 154.—160. London 1907.

⁴⁹ Its (t. j. Agnoeta) characteristic tenet was the limitation of our Lord's human knowledge... 1b. str. 155.

kao monofizite neznanje pridijevali Kristu s obzirom na njegovu jednu cijelu narav i to po dru. Liddonu — božansku. Pozivlje se na Leoncija, Sofronija, Eulogija, Gregorija Velikoga i Ivana Damascenskoga. I on donosi svjedočanstva ne imajući pred očima prigovore protivnikâ, što više izrijeком spominje dra. Liddona, ali ga ne pobija. Što misli o našim Agnoetima pisac u: „The catholic encyclopedia“ g. 1907., ne mogu baš sigurno da znadem. Za monofizite veli; da su posve dosljedno držali, da Krist sve spoznae, jer da su u njemu priznavali samo jednu i to božansku narav. Za neke od tih monofizita veli, da su postavili granice znanju Kristovu. Ovdje misli na Agnoete, te logički red misli uzevši nužno, zaključujemo, da su Agnoete kao monofizite — koji su prema piscu priznavali, u Kristu samo jednu i to božansku narav — postavljali granice Kristovom božanskom znanju.

Vrlo zaslužni i učeni, a sada već pokojni trierskj profesor Einig⁵² također tvrdi, i to na temelju članka od dra. Schmid a, da pitanje o nauci Agnoeta nije još na čistu. „Alii contra“⁵³, veli profesor Einig, „Natalem Alexandrum secuti, cum Monophysitae illi Christi post incarnationem non agnoscerent nisi unam naturam, eos haereseos damnatos fuisse putant, quia secundum omnem suam naturam atque adeo absolute ignorantiam affingebant“⁵⁴.

Deset godina kasnije sveučilišni profesor specialne dogmatike u Vratislavi, dr. Josip Pohle, u I. svesku svoje dogmatike također tvrdi, da se još sigurno ne zna, što su tvrdili Agnoete⁵⁵. Iza njega opstoji u toj stvari „ein gewisses Dunkel“⁵⁶. Poziva se na spomenuti već članak od prof. dra. Schmid a, te veli, da su Agnoete pridijevali neznanje Kristu, ali nije sigurno, da li su oni držali kao subjekat toga neznanja monofizitističku narav Kristovu,

⁵⁰ sv. I. str. 215. New-York 1907.

⁵¹ The Monophysites logically believed that Christ knew all things, since, according to them, He had but one nature and that divine. But some of them, known us the Severian Monophysites, set limits to the knowledge of Christ. Ib.

⁵² Op. cit.

⁵³ Misli na dra. Schmid a, koga citira. Isp. 2. bilj. str. 90.

⁵⁴ Ib.

⁵⁵ Lehrbuch der Dogmatik. 1909. II. sv. str. 136.

⁵⁶ Ib.

nastalu, tako da se božanska njegova narav pomiješala s čovječanskom ili su pak imali na umu samo njegovu čovječansku dušu⁵⁷.

To je stadij, u kome sam našao agnoetsko pitanje. Dr. Schmid mi je još nedavno javio, da ne zna nikoga, tko je u tom pitanju pošao dalje, a još manje na čistac ga izveo. Prof. dr. Pohle mi prizna u pismu još pred mjesec dana i pô, da je to pitanje još uvijek neriješeno. Jedan od njegovih bivših učenika radi na tom pitanju već više godina, ali mu radnje još nije predao. Ni prof. Schmid ni Lebreton nijesu još dobili odgovora na svoje tvrdnje o nauci Agnoeta. Baveći se tim pitanjem, držim, da sam došao do sigurnih rezultata. Danas iza Schmidu i jednog Lebretona nije dosta jednostavno tvrditi, da su Agnoete pridijevali neznanje Kristu kao čovjeku i da su zato bili smatrani hereticima. Bellarmin, Franzelin, Kleutgen i Stentrup tvrde to na temelju svjedočanstva Gregorija Velikog, Eulogija, Sofronija Leoncija, Ivana Damascenskoga, Nicefora Call. i Liberata.

Neke od ovih uzimaju protivnici za sebe kao autoritete, a svjedočanstva ostalih drugačije izlažu. Bellarminu, Franzelinu, Kleutgenu i Stentrupu nije moći upisati za zlo, što dokaza za svoju tvrdnju nijesu razvili onako kako valja, jer nijesu bili izazvani protivničkim dokazivanjima, kao što smo mi izazvani. Ja sam se s tim pitanjem bavio, te hoću da svoje riješenje agnoetskoga pitanja objelodanim. Nagovarala me i dvojica rimskih profesora dogmatike, a i dva njemačka, da to što prije učinim.

Prema tomu hoću da dokažem, da su Agnoete unatoč tomu, što su ispovijedali jednu sastavljenu narav u Kristu, ipak mogli i de facto govorili o neznanju Kristove čovječje duše. Radnja moja biti će razdijeljena u dva glavna dijela. U prvom ću dijelu dokazati,

⁵⁷ Ihr (t. j. Agnoeta) Kernpunkt lag in der Aufstellung, dass man in Christus überhaupt „Unwissenheit“ (*ἀγνοια*, ignorantia) zugeben müsse, namentlich bezüglich der Stunde des Weltgerichtes (Mark. 13, 32.) wobei aber unterschieden bleibt, ob im Sinne dieser Agnoeten das Subject der Unwissenheit in der Monophysitischen Mischnatur aus Gottheit und Menschheit oder aber in der menschlichen Seele zu suchen sei. Ib.

da su Agnoete, premda monofizite, ipak **mogli** govoriti o čovječjoj naravi napose, dakle i o Kristovoj čovječjoj duši. To je novi dokaz, što ga nijedan dosad nije razvio, tkogod je tvrdio, da su Agnoete pridijevali neznanje Kristovoj čovječjoj duši. Dokazati ću naime, da su Agnoete bili jedna od sekta Severijevih, antiohijskoga patriarhe. Nadalje da su Agnoete kao sekta Severijeva **mogli** govoriti o čovječjoj naravi Kristovoj napose. U drugom dijelu dokazati ću, da su Agnoete **de facto** govorili o čovječjoj duši Kristovoj, te joj pridijevali neznanje; **da su Agnoete tvrdili, da Krist kao Riječ (t. j. Bog) sve znade, a kao čovjek nekih stvari ne zna.** Učiniti ću to dijelom novim dokazima, i dijelom dokazima, koji su se dosad samo običavali navoditi, a ne razviti. Zato ću ove dokaze novim načinom razviti i obraniti od napadaja onih, koji drže, da su Agnoete smatrali Kristovu božansku narav subjektom neznanja. U dodatku ću na temelju cijele ove rasprave sastaviti poseban dokaz za relativno sveznanje Kristove čovječje duše.

Prelazim na prvi dio radnje, u kome ću dokazati, da su Agnoete kao sekta Severijeva **mogli** govoriti o čovječjoj duši Kristovoj te joj pridijevati neznanje. Tako ćemo ispitati monofizitizam, što su ga ispovijedali Agnoete, te na koji se dr Schmid i Lebreton toliko pozivaju.

(Nastavit će se.)

